

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hoger onderwijs: investeren in eigen toekomst

Vries, M. de

Citation

Vries, M. de. (1995). Hoger onderwijs: investeren in eigen toekomst. *Bestuurskundige Berichten*, 10(1), 4-5.
Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233855>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233855>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hoger onderwijs: investeren in eigen toekomst

Monique de Vries

Lid van de Tweede Kamer voor de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)

Onder de titel 'Investeren in de mens' heeft de VVD in haar verkiezingsprogramma de inhoudelijke lijnen aangegeven, waarlangs het onderwijsbeleid in de komende kabinetsperiode gestalte moet krijgen. De essentie is dat kwaliteit boven kwantiteit moet gaan. De brede toegankelijkheid die velen een hoger onderwijs-diploma moet garanderen heeft geleid tot slecht rendement - een zeer groot aantal studenten doet er veel te lang over om af te studeren -, verlaging van het niveau van studie en diploma en het creëren van studierichtingen die door gebrek aan diepgang geen wetenschappelijke opleiding, noch een relevante aansluiting op de arbeidsmarkt bieden.

De afspraken in het regeerakkoord met betrekking tot de stelselherziening van het hoger onderwijs met als doel een grotere differentiatie in studiedoel, studieniveau en studielengte, zijn dan ook in lijn met het VVD-verkiezingsprogramma.

De invoering van de twee-fasenstructuur met een uniforme studielengte van vier jaar in de eerste fase, is steeds meer een te knellend keurslijf gebleken voor de instellingen van hoger onderwijs. In HOOP '94 (Hoger Onderwijs en Onderzoeks Plan) is al duidelijk aangegeven dat deze uniforme studieduur ten opzichte van de ons omringende landen tamelijk uniek is en de noodzakelijke grotere differentiatie in de weg staat. Het regeerakkoord stelt met betrekking tot het hoger onderwijs drie vragen, waaronder de vraag: "Hoe kan bij

handhaving van een brede toegankelijkheid meer selectie op kwaliteit plaatsvinden?". Twee elementen uit deze vraag verdienen een nadere beschouwing.

In de eerste plaats de brede toegankelijkheid. Het aantal studenten in het hoger onderwijs is na 1960 explosief toegenomen. Door toegenomen welvaart en door de invoering van een voor iedereen beschikbaar stelsel van studiefinanciering, hebben steeds meer jongeren een keuze gemaakt voor een voortgezette opleiding in het hoger onderwijs. De verwachting is dat deze groei nog meer zal toenemen. Dit kwantitatieve aspect in ogenschouw nemend, is de vraag gerechtvaardigd of de toename van het aantal studenten niet ten koste gaat van de kwaliteit van het hoger onderwijs. Gezien de lage rendementscijfers en de relatief hoge uitval kan men zich afvragen of de brede toegankelijkheid geen ongewenste effecten veroorzaakt. Het recht op toegang geeft geen garantie op het behalen van het diploma. Studenten verschillen te zeer in capaciteit, aanleg, inzet en motivatie om hetzelfde traject met gelijk succes te doorlopen. In de ons omringende landen is dat tijdig ingezien en biedt het hoger onderwijs een grote diversiteit aan opleidingen die beter aansluiten op de verschillende mogelijkheden en wensen van diegenen die er gebruik van maken.

Het streven naar een hoog kennisniveau dat aansluiting vindt op de arbeidsmarkt en dat zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid geeft zich maximaal te ontplooien en dat qua niveau de internationale toets kan doorstaan, vereist een onderwijsstelsel dat geënt is op de realiteit dat mensen verschillende mogelijkheden hebben.

Brede toegankelijkheid betekent derhalve niet eenzelfde eindniveau

voor iedereen, maar een eindniveau dat recht doet aan de eigen mogelijkheden.

Het tweede element betreft de selectie. Sinds kort is selectie een bespreekbaar onderwerp geworden. Het is echter geen panacee voor alle fricties die zich thans in het hoger onderwijs voordoen, zeker niet als je spreekt over selectie aan de poort oftewel een toelatingsexamen. De eerste selectie vindt thans in Nederland plaats in het voortgezet onderwijs. Het HAVO- en VWO-diploma geven recht op toegang tot respectievelijk het HBO en de Universiteit. Alleen op inhoudelijke gronden - daar waar het gaat om specifieke kennis en vaardigheden die buiten het curriculum van het voortgezet onderwijs vallen - vindt selectie plaats zoals bijvoorbeeld bij de conservatoria. De vanzelfsprekendheid van die selectie wordt door niemand betwist.

Bij selectie gaat het echter niet om de inhoudelijke rechtvaardiging, maar om een voorspellend element: zal deze aankomende student met een redelijke mate van zekerheid binnen de gestelde tijd de eindstreep halen? Een selectie met een voorspellende waarde is een ingewikkeld instrument, omdat er zeer veel factoren zijn die het uiteindelijke succes van een student kunnen bepalen: niet alleen zijn voorkennis, de hoogte van zijn cijfers en zijn intelligentie, maar ook inzet, doorzettingsvermogen, karakterstructuur, het hebben van een analytisch denkvermogen en een zeker abstractieniveau. Het is een fictie te veronderstellen dat een selectietoets al die factoren zou kunnen meten, al was het maar omdat de selectie altijd beperkt zal zijn in tijd en omvang. Naarmate de tijd en omvang van de selectie toenemen, zal de toekomst meer zekerheden bieden en zal de voorspellende waarde meer ge-

wicht hebben.

Het nadeel van selectie in de vorm van een toelatingsexamen is bovendien dat men van te voren moet vaststellen welke de criteria zijn en waar de marges liggen. Zal iedereen met een eindcijfer 6 met zekerheid de eindstreep halen, en is iedereen met een 5,5 ongeschikt? Selecteert men de honderd beste kandidaten en is men derhalve het ene jaar niet geschikt en het daaropvolgend jaar wel? Worden mensen in de keuze van hun studie afhankelijk van een momentopname, of een gesprek met iemand die binnen bijvoorbeeld een uur kan concluderen of iemand voldoende motivatie en inzet zal hebben?

Tenslotte, gaat elke instelling nu zijn eigen selectieproces ontwerpen en worden aankomende studenten gedwongen om een groot aantal instellingen langs te gaan om bij eventuele afwijzing bij de ene instelling, een kans op toelating bij een andere instelling niet te verspeelen? Is het daarnaast wel duidelijk, op welke gronden je aan het ene of wel het andere instituut je opleiding wilt volgen?

Conclusie mag zijn dat selectie in de vorm van een toelatingsexamen niet zal leiden tot een betere begeleiding van de student naar de juiste studierichting op het gewenste niveau en dus evenmin tot een verbetering van het rendement.

Selectie is een uitstekend middel mits alle relevante variabelen voldoende getoetst kunnen worden en mits de student de kans krijgt zijn capaciteiten ten volle te tonen. Naast een relevant vakkenpakket en eventueel behaalde cijfers bij het eindexamen biedt het propeadeuse-jaar, waarin naast kennis, intelligentie en aanleg ook inzet, motivatie en doorzettingsvermogen voldoende getoetst kunnen worden om de mogelijkheid van succesvolle afronding te voorspellen. Dit werkt alleen wanneer aan die propeadeuse ook consequenties worden verbonden. Bij onvoldoende resultaat dient de student de opleiding te verlaten. Echter, onvoldoende capaciteit of aanleg voor de

ene opleiding, betekent niet dat er geen andere mogelijkheden open liggen. Naast een selecterende functie zou de propeadeuse ook een verwijzende functie moeten hebben, bijvoorbeeld binnen hetzelfde vakgebied op een ander niveau of van een wetenschappelijke opleiding naar een meer praktijk-gerichte opleiding.

Naast beleidsvoornemens ten aanzien van de inrichting van hoger onderwijs heeft het regeerakkoord zich ook uitgesproken over de studiefinanciering. Met ingang van het studiejaar 1995/1996 zal de studiefinanciering in eerste instantie worden toegekend als een lening die na gebleken prestaties wordt omgezet in een gift. In de praktijk zal dit voor studenten geen groot verschil maken met de huidige situatie, waarbij de gift bij onvoldoende prestaties alsnog wordt omgezet in een lening.

Het verstrekken van studiefinanciering voor de nominale studieduur is een beleidswijziging. In de ogen van de VVD is het zeer wel te verdedigen om studiefinanciering niet langer te verstrekken dan voor de duur van de studie. Studenten moeten echter wel de mogelijkheid houden om naast hun studie nevenactiviteiten te ontplooien. De prestatiebeurs mag derhalve niet leiden tot een jaarlijkse puntentelling en afrekening. Twee meetmomenten zijn wat de VVD betreft voldoende: na de propeadeuse en bij beëindiging van de studie, waarbij niet het wel of niet behalen van het diploma maatgevend moet zijn, maar het aantal vakken (of punten) dat men wel heeft behaald.

De op 8 december 1994 getekende intentieverklaring tussen de minister van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen) en de voorzitters van respectievelijk de VSNU (Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten) en de HBO (Hoger Beroeps Onderwijs)-raad heeft in dit kader nog een paar kanttekeningen. De stelselherziening zal conform de afspraken in het regeerakkoord worden aangepakt en leiden tot een grotere differentiatie en een kortere gemiddelde verblijfs-

duur. Een goede stimulans hiertoe is de eenmalige financiële impuls voor verbetering van de kwaliteit. Wanneer wij van studenten verwachten dat zij in de daarvoor gestelde tijd afstuderen, mogen deze studenten ervan uitgaan dat zij een uitstekend studieprogramma geboden krijgen dat hen in staat stelt die prestatie te leveren. De verhoging van het collegegeld met duizend gulden is de prijs die betaald moet worden om de afgesproken bezuiniging in 1998 te halen. Studenten met ouders in lagere inkomensgroepen zullen hiervoor worden gecompenseerd middels de aanvullende beurs. De pijn ligt dan bij studenten met ouders uit de hogere middeninkomens. Zij zullen weer een stukje ouder-onafhankelijkheid moeten opgeven of door bijverdienen en lenen het hogere collegegeld moeten opbrengen. Dit sterkt de VVD in haar al eerder geuite voornemen om met ingang van 1998 de OV-jaarkaart af te schaffen en de opbrengst toe te voegen aan de basisbeurs, om studenten zoveel mogelijk onafhankelijk te maken, niet alleen van ouders maar ook van leningen.

Het ziet ernaar uit dat de volgende eeuw een nieuw stelsel van hoger onderwijs kent dat beter inspeelt op de grote variëteit van studenten. Een betere selectie voorkomt dat mensen in het stelsel 'verdwalen' en kwaliteitsverbetering moet afstuderen in de gestelde tijd garanderen. Als aan deze voorwaarden is voldaan, dan is het redelijk ook van de student een investering in eigen toekomst te vragen, zowel op het vlak van studie-inspanning als het financiële vlak. Voor de VVD-fractie is dit evenwicht een belangrijk ijkpunt. ■